«Бейрутська декларація «Віра за права людини»

«До Бога веде стільки шляхів, скільки душ на Землі». (Румі)[1]

1. Ми, представники релігійних та громадських організацій, що працюють у сфері прав людини, зібралися в Бейруті 28-29 березня 2017 року на завершення серії зустрічей, ініційованих Управлінням Верховного Комісара ООН з прав людини (УВКПЛ),[2] висловлюємо глибоке переконання, що наші релігії та вірування поділяють спільне прагнення **захищати гідність і рівну цінність усіх людей**. Спільні людські цінності та рівна гідність є, отже, спільними коренями наших культур. Віра і права повинні бути сферами, що взаємно підсилюють одна одну. Індивідуальне та колективне вираження релігій або переконань процвітає в середовищі, де захищаються права людини, засновані на рівній гідності всіх людей. Аналогічно, права людини можуть виграти від глибоко вкорінених етичних і духовних основ, що надаються релігією або переконаннями.

2. Ми розуміємо наші відповідні релігійні переконання та вірування як джерело захисту **всього спектру невід'ємних прав людини** – від збереження дару життя, свободи думки, совісті, релігії, вірувань, поглядів та самовираження до свободи від нужди та страху, включаючи насильство в усіх його формах.

- *«Той, хто врятує одне життя, вважається в Писанні таким, хто врятував весь світ» (Талмуд, Сангедрін, 37,а).*
- *«Той, хто рятує життя людини, рівний тому, хто рятує життя всіх» (Коран 5:32).*
- *«Люби Господа, Бога свого, всім серцем своїм, всією душею своєю, всією силою своєю і всією своєю думкою, а свого ближнього, як самого себе» (Лука 10:27).*
- *« Нехай вони поклоняються Господу цього Дому, який врятував їх від голоду і врятував їх від страху». (Сура Курайш, вірші 3,4)*
- *«У світі була створена одна людина, щоб навчити, що якщо хтось загубить одну людину, він знищить весь світ; а якщо хтось врятує одну душу, він врятує весь світ». (Мішна Сангедрін 4:5)*
- *«Давайте стояти разом, робити спільні заяви і нехай наші думки будуть єдиними». (Рігведа 10:191:2)*
- *«Так само, як я захищаю себе від неприємних речей, хай навіть найменших, так само я повинен ставитися до інших з милосердним і турботливим серцем». (Шантідева, «Посібник з життя бодхісаттви»)*
- *«Давайте об'єднаємо наші думки, щоб побачити, яке життя ми можемо створити для наших дітей». (Вождь Сіттинг Булл, Лакота)*

3. На основі вищезазначеного, а також багатьох інших джерел віри, ми переконані, що наші **релігійні переконання або вірування є одним з фундаментальних джерел** захисту гідності та свобод усіх людей і спільнот без будь-якої дискримінації. Релігійні, етичні та філософські тексти передували міжнародному праву у відстоюванні єдності людства, священності права на життя та відповідних індивідуальних і колективних обов'язків, які закарбовані в серцях віруючих.

4. Ми зобов'язуємося поширювати **спільні людські цінності, які нас об'єднують**. Незважаючи на розбіжності в деяких теологічних питаннях, ми зобов'язуємося боротися проти будь-яких форм використання цих розбіжностей для пропаганди насильства, дискримінації та релігійної ненависті.

- *«Ми створили закон і практику для різних груп. Якби Бог захотів, Він би зробив вас єдиною спільнотою, але Він хотів випробувати вас щодо того, що вам дано. Тож змагайтеся один з одним у добрих справах. Кожен з вас повернеться до Бога, і Він повідомить вам про те, у чому ви розійшлися». (Коран 5, 48)*
- *«Ви є плодами одного дерева і листям однієї гілки». (Бахаулла)*

5. Ми віримо, що свобода релігії або переконань не існує без **свободи думки і совісті**, які передують усім свободам, оскільки вони пов'язані з людською сутністю і його/її правом вибору та свободою релігії або переконань. Людина як цілісність є основою кожної віри, і вона зростає через любов, прощення і повагу.

6. Ми урочисто оголошуємо з Бейрута початок **найблагороднішої з усіх боротьб, мирної, але потужної**, проти нашого власного его, егоїзму та штучних поділів. Тільки тоді, коли ми, як релігійні діячі, візьмемо на себе відповідні ролі, сформулюємо спільне бачення наших обов'язків і перейдемо від проповідей до дій, тільки тоді ми зможемо достовірно сприяти взаємній толерантності та братерству між людьми різних релігій або переконань і надати їм сили для подолання негативних імпульсів ненависті, жорстокості, маніпуляцій, жадібності, жорстокості та пов'язаних з ними форм нелюдськості. Усі релігійні та віросповідні спільноти потребують рішучого керівництва, яке однозначно прокладе цей шлях, діючи на користь рівної гідності всіх людей, керуючись нашою спільною людськістю та повагою

до абсолютної свободи совісті кожної людини. Ми зобов'язуємося докласти всіх зусиль, щоб заповнити цю спільну прогалину в керівництві, захищаючи свободу та різноманітність через діяльність «віра за права людини» (F4R).

- *«Ми вдосконалили кожну душу в її вродженій слабкості до гріха і прагненні до добра. Успішним є той, хто піднімається на шлях праведності» (Коран 91, 7-9).*

7. Ця декларація «Віра за права людини» **звернена до осіб, які сповідують релігії та вірування у всіх регіонах світу**, з метою зміцнення згуртованих, мирних і толерантних суспільств на основі спільної платформи, орієнтованої на дії, узгодженої всіма зацікавленими сторонами та відкритої для всіх учасників, які поділяють її цілі. Ми цінуємо те, що наша декларація «Віра за права», як і її попередниця, Рабатський план дій щодо підбурювання до дискримінації, ворожості або насильства (жовтень 2012 року), була розроблена та прийнята під егідою та за підтримки Організації Об'єднаних Націй, яка представляє всі народи світу, та збагачена механізмами ООН з прав людини, такими як спеціальні доповідачі та члени договірних органів.

8. Хоча з часом було зроблено чимало вітаних спроб пов'язати віру з правами на благо обох, жодна з цих спроб не досягла цієї мети в повній мірі. Тому ми переконані, що **релігійні діячі повинні мати можливість**, як на національному, так і на міжнародному рівні, брати на себе відповідальність за захист нашої спільної людської гідності від підбурювання до ненависті, від тих, хто отримує вигоду від дестабілізації суспільства, і від маніпуляторів страхом на шкоду рівній і невід'ємній людській гідності. Цією Декларацією F4R ми прагнемо об'єднати наші сили та серця, спираючись на попередні спроби зблизити віру та права**, сформулювавши спільні позиції** між усіма нами та **визначивши шляхи, за допомогою яких віра може** ефективніше **захищати права**, щоб обидві ці цінності підсилювали одна одну.

- *«Людство втратило шлях. За винятком тих, хто вірить у праведні вчинки, постійно рекомендує їх один одному і наполегливо дотримується їх» (Коран 103, 3).*

9. На основі цієї декларації ми також маємо намір **втілювати в життя те, про що проголошуємо**, шляхом створення **багаторівневої коаліції**, відкритої для всіх незалежних релігійних діячів та релігійних організацій, які щиро демонструють прийняття та прихильність до цієї декларації F4R, реалізуючи проекти на місцях у сферах, що сприяють досягненню її мети. Ми також розробимо дорожню карту конкретних дій у конкретних сферах, яка буде регулярно переглядатися нашою глобальною коаліцією «Віра за права людини ».

10. Для досягнення вищезазначеної мети ми, як віруючі (теїсти, нетеїсти, атеїсти чи інші[3]), зобов'язуємося повністю дотримуватися **п'яти основних принципів**:

a) Вийти за межі традиційного міжконфесійного діалогу та перейти до **конкретних, орієнтованих на дії проектів «Віри за права людини» (F4R) на місцевому рівні**. Діалог є важливим, але він не є самоціллю. Добрі наміри мають обмежену цінність без відповідних дій. Зміна ситуації на місцях є метою, а узгоджені дії – її логічним засобом.
   - *«Віра ґрунтується в серці, коли вона проявляється в ділах» (Хадис).*

b) **Уникати теологічних і доктринальних розбіжностей**, щоб діяти в сферах спільного міжконфесійного та внутрішньоконфесійного бачення, як визначено в цій декларації F4R. Ця декларація не є інструментом діалогу між релігіями, а скоріше спільною платформою для спільних дій на захист людської гідності для всіх. Поважаючи свободу вираження поглядів і не маючи ілюзій щодо продовження суперечок на різних рівнях релігійного дискурсу, ми рішуче налаштовані протистояти маніпулюванню релігіями як у політиці, так і в конфліктах. Ми прагнемо бути збалансованим єдиним голосом солідарності, розсудливості, співчуття, поміркованості, просвітництва та відповідних колективних дій на низовому рівні.

c) **Інтроспективність** – це чеснота, яку ми цінуємо. Ми всі будемо висловлюватися і діяти насамперед щодо власних слабкостей і викликів у наших громадах. Ми будемо колективно і послідовно вирішувати більш глобальні питання після внутрішніх і всеосяжних обговорень, що збережуть нашу найціннішу силу, а саме цілісність.

d) **Ми будемо говорити одним голосом**, особливо проти будь-якої пропаганди ненависті, що призводить до підбурювання до насильства, дискримінації або будь-якого іншого порушення рівної гідності, якою користуються всі люди, незалежно від їхньої релігії, переконань, статі, політичних або інших поглядів, національного чи соціального походження або будь-якого іншого статусу. Недостатньо лише засуджувати підбурювання до ненависті, несправедливість,

дискримінацію на релігійному ґрунті або будь-яку форму релігійної нетерпимості. Ми маємо обов'язок протидіяти мові ненависті за допомогою співчуття та солідарності, які зцілюють серця і суспільства. Наші слова виправдання повинні виходити за межі релігійних чи світоглядних кордонів. Такі кордони не повинні більше залишатися вільним полем для маніпуляторів, ксенофобів, популістів та насильницьких екстремістів.

е) Ми рішуче налаштовані **діяти повністю незалежно**, керуючись лише своєю совістю, та шукати партнерства з релігійними та світськими властями, відповідними урядовими органами та недержавними суб'єктами, де коаліції «Віри за права людини» (F4R) вільно створюються відповідно до цієї декларації.

11. Нашим **головним інструментом і надбанням є звернення до сотень мільйонів віруючих** у превентивний, структурований спосіб, щоб донести до них наші спільні переконання, закріплені в цій декларації F4R. Єдиний голос на захист рівної гідності всіх людей у питаннях, що становлять спільні виклики для людства, служить справі віри і прав людини. Люди мають право на повну і рівну повагу, а не лише на терпимість, незалежно від того, у що вони вірять чи не вірять. Наш обов'язок – дотримуватися цього зобов'язання у своїх сферах компетенції. Ми також закликаємо всіх віруючих взяти на себе індивідуальну відповідальність за захист своїх глибоких цінностей справедливості, рівності та відповідальності перед нужденними та знедоленими, незалежно від їхньої релігії чи переконань.

- *«Люди є або вашими братами по вірі, або вашими братами по людству» (Імам Алі ібн Абі Таліб).*
- *«У довгій подорожі людського життя Віра є найкращим супутником». (Будда)*

12. Ми прагнемо досягти цієї мети конкретними діями, які мають значення **для людей на низовому рівні** в усіх частинах світу, де коаліції релігійних діячів вирішили дотримуватися цієї декларації та діяти відповідно до неї. Ми будемо підтримувати дії один одного, зокрема шляхом проведення щорічної символічної «Ходи віри за права людини» як найяскравішого прояву нашої єдності в різноманітності, яка відбуватиметься[10]грудня в усіх частинах світу.

13. Висловлення в цій декларації спільного бачення релігійних діячів на основі Плану дій Рабату 2012 року та наступних зустрічей стане поворотним моментом у **боротьбі з силами темряви** та допоможе розірвати нечесний союз страху і ненависті, що панує в серцях багатьох людей. Насильство в ім'я релігії руйнує її основи – милосердя і співчуття. Ми маємо намір перетворити послання милосердя і співчуття на акти солідарності через міжспільнотні соціальні, розвиткові та екологічні проекти на основі віри на місцевому, національному, регіональному та глобальному рівнях.

14. Ми **повністю поділяємо загальновизнані цінності**, викладені в міжнародних документах з прав людини, як спільні стандарти нашого спільного людства. Ми засновуємо наші зобов'язання в цій декларації F4R насамперед на нашому переконанні, що релігії та вірування мають спільні основні цінності поваги до людської гідності, справедливості та чесності. Ми також засновуємо ці зобов'язання на нашому визнанні того факту, що ***«кожна людина має обов'язки*** *перед суспільством, в якому тільки можливий вільний і повний розвиток її* особистості»[4] . Наш обов'язок – практикувати те, що ми проповідуємо, повною мірою залучатися, висловлюватися та діяти на місцях на захист людської гідності задовго до того, як вона реально буде під загрозою .

- *«О ви, віруючі, чому ви не чините так, як проповідуєте? Найбільш ненависне для Бога – це проповідувати те, чого не чиниш» (Коран 61: 2-3).*
- *«Заступайся за тих, хто не може за себе заступитися, за права всіх знедолених. Говори і суди справедливо, захищай права бідних і нужденних» (Приповісті 31:8-9).*

15. Як **релігійні заповіді, так і існуючі міжнародні правові рамки** покладають відповідальність на релігійних діячів. Надання повноважень релігійним діячам вимагає дій у таких сферах, як законодавство, інституційні реформи, підтримка державної політики та навчання, адаптоване до потреб місцевих релігійних діячів, які часто є одним з основних джерел освіти та соціальних змін у своїх сферах діяльності. Міжнародні конвенції та пакти визначили ключові юридичні терміни, такі як геноцид, біженці, релігійна дискримінація та свобода релігії або переконань.[5] Усі ці поняття мають відповідний резонанс у різних релігіях та віруваннях. Крім того, численні декларації та резолюції[6] містять елементи ролі та відповідальності релігійних діячів, які ми підтримуємо та закріплюємо в цій декларації F4R.

16. Ми, як люди, погоджуємося, що **несемо відповідальність перед усіма людьми** за виправлення способу, в який релігії зображуються та надто часто маніпулюються. Ми відповідальні за свої дії, але ще більш відповідальні, якщо не діємо або не діємо належним чином та вчасно.

- *«Ми запитаємо кожного з вас про все, що ви сказали і зробили, бо ви несете відповідальність» (Коран, Ассафат, 24)*
- *«Кожна людина буде судима за своїми вчинками» (Біблія, 1 Коринтян, 3:13).*

17. Хоча держави несуть основну відповідальність за сприяння та захист усіх прав для всіх, індивідуально та колективно, на гідне життя, вільне від страху та нужди, а також на свободу вибору в усіх аспектах життя, ми, як релігійні діячі або окремі віруючі, несемо особливу відповідальність **за захист нашої спільної людської гідності та рівної гідності кожної людини** за будь-яких обставин у наших власних сферах проповіді, навчання, духовного наставництва та соціальної діяльності.

- *«Той, хто є свідком несправедливості або злочину, повинен змінити його хід своїми руками. Якщо він або вона не може цього зробити, то своїми словами. Якщо він або вона не може цього зробити, то своїм серцем. Це буде найслабшим актом віри» (Хадис).*

18. **Релігійні громади, їхні лідери та послідовники** відіграють роль і несуть відповідальність незалежно від державних органів як відповідно до національних, так і міжнародних правових інструментів. Відповідно до статті 2 (1) Декларації ООН про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань 1981 року, «ніхто не може бути підданий дискримінації з боку будь-якої держави, установи, групи осіб або особи на підставі релігії або переконань». Це положення встановлює пряму відповідальність релігійних установ, лідерів і навіть кожної особи в релігійних або світоглядних громадах.

19. Так само, як поняття ефективного контролю, визначене в[7] , дає основу відповідальності недержавних суб'єктів у періоди конфліктів, ми бачимо подібне правове та етичне обґрунтування у випадку релігійних лідерів, які постійно мають **значний вплив на серця та уми своїх послідовників**.

20. Мова є фундаментальною для процвітання особистості та суспільства. Вона є одним з найважливіших **засобів вираження як добрих, так і злих сторін людства**. Війна починається в головах і підживлюється міркуваннями, що часто базуються на прихованій пропаганді ненависті. Позитивна мова є також засобом зцілення, примирення та миротворчості в серцях і думках людей. Мова є однією з найбільш стратегічних сфер відповідальності, яку ми беремо на себе і яку ми зобов'язуємося підтримувати один одного в її реалізації через цю декларацію F4R на основі порогових значень, сформульованих у Плані дій Рабату.

21. Згідно з Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (стаття 20, пункт 2), держави зобов'язані заборонити будь-яку пропаганду національної, расової або релігійної ненависті, що становить підбурювання до дискримінації, ворожості або насильства. Це включає **підбурювання до ненависті з боку деяких релігійних лідерів в ім'я релігії**. З огляду на становище оратора, контекст, зміст і масштаб проповідей, такі заяви релігійних лідерів можуть, ймовірно, досягти порогу підбурювання до ненависті. Заборона такого підбурювання є недостатньою. Не менш важливим обов'язком, у тому числі для релігійних лідерів, є пропаганда примирення, особливо коли ненависть пропагується в ім'я релігії або переконань.

22. Найбільш чіткі та найновіші рекомендації в цій сфері містяться в Рабатському плані дій 2012 року[8], в якому визначено **три конкретні основні обов'язки релігійних лідерів**: (a) релігійні лідери повинні утримуватися від використання повідомлень, що містять нетерпимість, або висловлювань, які можуть підбурювати до насильства, ворожості або дискримінації; (b) релігійні лідери також відіграють важливу роль у рішучому та оперативному викритті нетерпимості, дискримінаційних стереотипів та випадків мови ненависті; та (c) релігійні лідери повинні чітко заявляти, що насильство ніколи не може бути виправданим як відповідь на розпалювання ненависті (наприклад, насильство не може бути виправданим попередньою провокацією).

www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/FaithForRights.aspx

---

[1] Усі цитати з релігійних текстів або текстів, що стосуються переконань, були надані учасниками семінару в Бейруті стосовно їхньої власної релігії або переконань і мають лише ілюстративний характер та не є вичерпними.

[2] УВКПЛ організувало відповідні міжнародні зустрічі, семінари експертів та регіональні семінари, зокрема в Женеві (жовтень 2008 року), Відні (лютий 2011 року), Найробі (квітень 2011 року), Бангкоку (липень 2011 року), Сантьяго-де-Чилі (жовтень 2011 року), Рабаті (жовтень 2012 року), Женеві (лютий 2013 року), Аммані (листопад 2013 року), Манамі (2014 року),

Тунісі (жовтень 2014 року та квітень 2015 року), Нікосії (жовтень 2015 року), Бейруті (грудень 2015 року) та Аммані (січень 2017 року).

[3] Див. Комітет ООН з прав людини, загальний коментар № 22 (1993), Документ ООН CCPR/C/21/Rev.1/Add.4, пункт 2.

[4] Стаття 29, пункт 1, Загальної декларації прав людини (1948).

[5] Серед них Конвенція про запобігання та покарання злочину геноциду (1948); Конвенція про статус біженців (1951); Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966); Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979); Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (1984); Конвенція про права дитини (1989); Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих мігрантів та членів їх сімей (1990); Конвенція про права інвалідів (2006); та Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (2006).

[6] Серед них – Загальна декларація прав людини (1948); Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії або переконань (1981); Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (1992); Принципи поведінки Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця та НУО в програмах реагування на катастрофи (1994); Декларація ЮНЕСКО про принципи толерантності (1995); Заключний документ Міжнародної консультативної конференції з питань шкільної освіти у зв'язку зі свободою релігії або переконань, толерантністю та недискримінацією (2001); Толедські керівні принципи викладання релігій та вірувань у державних школах (2007); Декларація Організації Об'єднаних Націй про права корінних народів (2007); Гаазька декларація «Віра за права людини» (2008); Камденські принципи свободи вираження поглядів та рівності (2009); Резолюція Ради з прав людини 16/18 про боротьбу з нетерпимістю, негативними стереотипами та стигматизацією, а також дискримінацією, підбурюванням до насильства та насильством щодо осіб на підставі релігії або переконань (та Стамбульський процес, 2011); Рабатський план дій щодо заборони пропаганди національної, расової або релігійної ненависті, що становить підбурювання до дискримінації, ворожнечі або насильства (2012); Рамки аналізу злочинів проти людяності (2014); План дій Генерального секретаря щодо запобігання насильницькому екстремізму (2015); а також Фезька декларація про запобігання підбурюванню до насильства, яке може призвести до злочинів проти людяності (2015).

[7] За певних обставин, зокрема коли недержавні суб'єкти здійснюють значний/ефективний контроль над територією та населенням (наприклад, як *фактичні* органи влади), вони також зобов'язані поважати міжнародні права людини як носії обов'язків (див. документи ООН CEDAW/C/GC/30, пункт 16; A/HRC/28/66, пункти 54-55).

[8] Див. документ ООН A/HRC/22/17/Add.4, додаток, додаток, пункт 36.